

RENAȘTEREA

„Noi vă bineves-
tim, așadar, făgădu-
ința părinților voștri“

Fapt. 13, 32.

Organul Episcopiei ortodoxe române a Vadului, Feleacului și Clujului

Redactor: Prot. A. FAUR

Redacția și Administrația:
Cluj, Piața Malinovski Nr. 18.

DESPRE VALORILE NE CONDIȚIONATE*)

„Si membrum rupit, ne cum
eo pacit, talio esto.“

Legea Tolionului.

Lumea materială concepe realitatea în limitele percepție. Lumea văzutei constrânge spiritul uman la limitări pe care idealitatea ființei le refuză dintr'un impuls greu de definit. Dorința de altceva, de ceva care să depășească actualul — dorința de supra-percepție — este o realitate care se manifestă divers, dar are un fond comun.

Ființa, oricum s'ar manifesta — posedă structural în „*tendința*“ de afirmare un neastâmpăr, o cupiditate de a parcurge drumuri noi, de a se afirma prin sine și de a concretiza cât de sporadic o istorie personală, deviată măcar formal dela istoria comună. Impotriva „*normativului*“ strecurat dubios în toate concepțiile de educație, se ridică ființa prin toate manifestările ei. Până și formele cele mai simple sunt *specifice* ființei ce se manifestă și devin „*originale*“ în cazul personalităților creatoare.

Aceleași tendințe se pot urmări și în domeniul strict biologic. Chiar dacă aparent funcțiunile vitale se desfășoară după un normativ limitat de specia respectivă, cercetarea atentă și asiduă asupra cazurilor în sine dovedește că normativul speciei după care se manifestă viața biologică este un *principiu și nu o lege*.

Valorile recunoscute — descoperite — sunt valori apuse, bunuri digerate de o ființă sau de o generație, și prin aceasta ele își pierd atributele. Sunt — *istorii depășite* — foi din herbarul fără limită a desfășurării vieții umane. Mai ales când se referă la lumea sensibilă.

În locul acestor valori cu funcțiuni limitate, asemenea sângelui care-și împropătează mereu celulele componenții

sele — ființa. în dualitatea manifestării ei psiho-fizice își creiază — sub alternativa desființării — poziției noi — valori noi spre care tinde, pe care le doarește împlinite.

Fuga aceasta nelimitată după noi orizonturi face parte din însăși mecanismul inițial — principiu nomadă a ființei — și nu poate fi substituit cu nici o altă funcțiune.

Este un bun comun al științei și o victorie definitivă a evoluției umane recunoașterea acestui principiu al înnoirii ca un drept peremptoriu a fiecărui individ anonim din comuniunea universală și atingerea lui, limitarea lui este o tendință de asasinare brutală a vieții.

Biserica are poruncă dumnezeiască în acest sens și a fost cea mai aprigă luptătoare pentru validarea acestui principiu. Lumea concretului, — lumea materială și principiile care o servesc pe ea, tinde însă — din teama de desechilibru, din comoditatea unei poziții verificate și deci sigure, tinde să uzurpe sau să limiteze acest principiu, prin jurisprudențe căutate și formulate după o cauzistică rudimentară. Lumea materială tinde, prin aspectul ei de proces rudimentar, prin tendința ei conservativă, la desființarea valorilor înnoitoare ale ființei decretând erezie sau fals tot ceace nu se încadrează în orizontul limitat de util al spațiului său receptiv.

Impotriva acestei închisori materiale se ridică spiritul manifestându-se cu impetuoșitatea proporțională limitării la care a fost supus.

Nu-i de mirare deci că spiritul și spiritualitatea umană s'au manifestat pregnant în deosebi în epocile de absolutism material și au reputat cele mai răsunătoare victorii tocmai când hegemonii ei erau mai aduși de mulțimi.

Spiritul a fost și rămâne avangarda înnoirilor și *principiul lumină* în evoluția umanității.

Spiritul uman se cercetează

după aceleași metode ca și lumea concretă. Adresându-se lumii concrete în care se manifestă, spiritul uman are o vădită tendință de interferență cu sensibilul — cu materia — și nu odată în istoria civilizației cele două funcțiuni ale vieții au colaborat la dezvoltarea ființei umane. Colaborarea celor două funcțiuni majore ale omului s'a desfășurat în timp cu pregnantă dominanță a uneia din cele două categorii, deși s'a mărturisit totdeauna și s'a susținut independența structurală a fiecărui factor în sine. Ca ori ce creație umană echilibrul intern, și în acest caz a fost provizoriu rămânând mai mult un deziderat decât o realitate.

Din succesiunea faptelor — în cursul istoriei — se pot trage însă concluzii valabile, cel puțin, pentru experiența viitoare. Când nu poți cuprinde Olimpul e folositor cel puțin să-l cunoști.

Valorile materiale sunt adevărurile simple care se adresează înțelegerii comune, care sunt *simțite* printr'o intuiție a utilului sinonimă, în majoritatea cazurilor, cu instinctul. Valorile materiale sunt cupidități funcționale legate de manifestarea speciei și nu pot fi substituite cu nicio altă funcțiune omonimă. Valorile materiale cresc vertical cu istoria și se prefac după mersul ei. Sunt *valori condiționate* care se reflectă spre om după principiul cauzalității. Motivarea intimă a acestora este principiul utilului. Iar legea după care se manifestă este centrifugală acestui principiu.

Valorile materiale definesc individualitatea fiziologică raportându-o la categoriile utilului către care se îndreaptă și pe care-l realizează. Și în acest stadiu ele *devin funcțiuni*. Transformarea valorilor în funcțiuni aduce după sine schimbarea finalității acestora și prin aceasta eliminarea atributului eternității din componența lor.

Utilitarismul lor le încadrează absolut în temporalitate și le desființează antenele de

filiațiune cu veșnicia. Ele devin, în limbaj comun *bunuri* și prin aceasta se supun fluctuațiilor obișnuite acestor noțiuni. Lipsite de finalitatea cosmică, ele devin *uneltele omului* în diferitele lui ipostaze de afirmare.

Alături de valorile condiționate de principiul utilului stă cealaltă categorie de valori. Prin antiteză cu cele dintâi acestea nu se supun, *nu se condiționează* de util și depășesc cupiditatea istoriei imediate. Valorile ne condiționate au legi proprii de afirmare, modalități specifice de declanșare și pot fi sesizate de ființa noastră prin organe receptive adecvate. Descătușat de dominantă utilului, valorile ne condiționate de lumea materială au facultăți ce depășesc condițiunile relative ale materiei. Elementul lor focalizator este net deosebit decât la cele dintâi și se situează într'o perspectivă invulnerabilă față de acțiunea obișnuită a timpului. Prin poziția lor supratemporală și prin detașarea activă de influența utilului, valorile ne condiționate sunt temeieri pentru o altă lume. Lumea valorilor ne condiționate de util domină prin însăși perspectiva ei stările temporale și le influențează. Starea de influență este cu atât mai activă cu cât lumea utilului caută o definitivare de poziții, o structurizare a instituțiilor ei, sau o finalitate sustrasă măcar parțial fluctuațiilor istorice. Altfel spus valorile ne condiționate de util devin deziderate imperioase în lumea utilului în măsura în care cea din urmă are o dorință de cristalizare, un act de conștiință, un proces de introspecție.

Valorile ne condiționate de util au un condiționalism propriu care se manifestă după alte principii și se supune unor legi specifice. Principiul lor călăuzitor este *ideia valorii în sine*. Condiționalul lor este însăși condiția, forma ideală egală cu perfecțiunea. Și *modelul* sau principiu ontologic al valorilor ne condiționate de util este perfecțiunea: forma fără eroare, fondul fără schimbare sau dubiu.

Cuprinderea sau sesizarea

*) Pentru a evita termenul „mistic“ pervertit prin uzul comun, întrebuițăm termenul „ne condiționat“, valoare ne condiționată, sinonim în poate, cu noțiunea „mistic“.

SFINȚIREA PIETRII DE TEMELIE la Mănăstirea „Sf. Ioan Botezătorul“

Sărbătoarea hramului mănăstirii „Sf. Ioan Botezătorul“ dela Alba Iulia, cu fiecare an se adâncește într-o tradiție binefăcătoare. Atât credincioșilor din Alba Iulia și împrejurimi, cât și preoților li se îmbie drept praznic de aleasă reculegere și înălțare a sufletelor.

Răscolitorul neobosit și îndrumătorul în vadul credinței dreptmăritoare a fiilor neamului și 'n acest loc este Prea Sfințitul nostru Episcop Nicolae, care prin strădanie îndelungărdătoare, împlinește idealul nizuț de fericitul ciitor Episcopul Ioan Stroia.

Spre mai multă bucurie a credincioșilor, P. S. Sa Episcopul Nicolae însoțit de P. S. Lor Episcopii Policarp și Partenie al Armatei, descind în mijlocul credincioșilor din carul purtat de patru boi, peste care falfăia ocrotitor, simbolul românismului. O ceată restrânsă de preoți, deastădată lipsită de: „Înainte Stătătorul“ alături de mulțimea credincioșilor, întâmpină cu dragoste Stăpânul iubit.

Vălul smereniei și al evlaviei adânci, desprins din rugile fierbinți ale sfintei Liturghii arhieresti însoțită de minunatele răspunsuri ale corului bisericii centrale, se coboară 'n sufletele pelerinilor cu liniște și pace, făcându-i să uite — toată grija cea lucească — cu toate chemările ei.

Clipele trăite sub roua bogată a darurilor sfinte și lacrimile strecurate pe fețele multor credincioși, sunt dragostea ce 'nalță, credința și 'ntărește nădejdea în biruința binelui. Sfintei liturghii și slujbei de pomenire a fericitului ciitor, urmează stropirea cu aghiasma sfințită a fundațiilor noii biserici mă-

năstirești, precum și așezarea hrisovului de pomenire semnat de sohorul arhieresc și preoțesc, de reprezentanții județeni, ai orașului Alba Iulia și alți mulți credincioși.

După toate acestea, P. S. nostru Episcop Nicolae, mănecând dela Ps. 126 Imp. David: „De n'ar zidi Domnul casa, înzadar s'ar osteni cei ce zidesc; de nu ar păzi Domnul cetatea, îndeșert ar priveghia cel ce-o păzește“, își desfășoară cuvântarea de înaltă predanie. În graiul dulce și lin curgător P. S. Sa arată că nici o lucrare omenească nu-și poate împlini menirea sa fără ajutorul bunului Dumnezeu, precum nici o zidire făcută de mâna omenească nu se poate împotrivi voinții Celui atotputernic.

Cu toate vrășmașile secolelor trecute, purtate de unele stăpâniri împotriva credinții noastre dreptmăritoare, distrugând sutele de mănăstiri cu foc și tunuri, cu ajutorul bunului Dumnezeu ele se 'nalță, rând pe rând și tot cu voia Lui vor fi iarăși focare de lumină și credință.

Menirea bisericii în lume nu este aceea de a aduna bunurile pământesti din visteria popoarelor ci de a zidi caracterele bune.

Această chemare pe care biserica și-o împlinește cu mare sânguință, îndreptățește îndeajuns trebuința ei de a fi cinstită și urmată în lume.

Arhierestii propovediri i-a urmat stropirea credincioșilor cu aghiasma sfințită de către Prea Sfințiiile Lor.

Agapa comună a fost servită de stareția mănăstirii tuturor credincioșilor din apropiere.

Pr. IOAN CLONȚA

În luntre

*Dormei în luntrea mică. Și pornise
Un vânt năprasnic marea s'o despice;
Peste adâncuri limpezi să ridice
Troian de negre valuri. Inflorise*

*Pe ape, spumă. Vântul zdrențuise
Vintrelele și brațele voinice
Abia țineau odgonul. Sta să pice
Catargul frânt; și cârma se'ndoise.*

*Ci tu dormei... Și nu Te-ai fi trezit
De nu plângeau ai tăi, slăbiți. Și iată
Tu, Doamne, iar plutești ca'n altă dată,*

*În luntrea sufletului meu, uimit,
Că poart'adânc în sine, adormit
Un Dumnezeu, pe marea'nviforată.*

ZORICA LAȚCU

după aceasta cu cine se vor uni Vladica și cu preoții români nu știu.“

5. Popa Eremie din Mănăsturul românesc: În toate acceptă răspunsul de sub no. 4. 6. Popa Dumitru din Ciula; 7. Popa Luca din Mărgău; 8. Popa Achim din Secuieni; 9. Popa Todor din Nadășul românesc; 10. Popa Iuon din Panic; 11. Popa Iuon din Someșul cald; 12. Popa Iuon din Someșul rece; 13. Popa Andrei din Berind; 14. Popa Petru din Sân Mihail.

Toți acceptă răspunsurile de sub nr. 1, 2, 4, 5.

15. Popa Vasile din Fildul de jos; „Eu țin ceace ține Prea Sf. Episcop și acolo mă unesc unde-i Episcopul“.

16. Popa Ștefan din Fildul de mijloc: „În religia în care am născut și crescut în aceea vreau să mor, de aceia mă țin și de aici înainte, dacă nu cumva ne vor sili cu puterea s'o părăsim. Vreau să rămân unit cu religia cu care am fost până acum.“

17. Popa Daniil din Tottelec; 18. Popa Vasile din Lapuu; 19. Popa Petru din Cubleșul român: Toți trei acceptă răspunsul de sub no. 16. 20. Popa Ioan din Aghireș și 21. Popa Savu din Dâncu, amândoi răspund: „Dacă Episcopul și protopopii noștri își schimbă religia și noi facem după ei, adevă la ce se unesc ei, la aceea ne unim și noi.“

22. Popa Filip din Agârbiciu: „În religia în care am fost botezat în aceea vreau să mor. Ne-am unit cu Papa dela Roma și suntem datori să ne rugăm pentru el.“

23. Popa Ioan, locuitor în Calata, preot în satele Bociu și Bedeciu: „Eu nu zic nimic, ci voi vorbi cu dl. Episcop și ce poruncește aceea voi face“.

Apoi urmează satele cu răspunsul acesta:

1. Calata: „Noi tot satul, legea și religia noastră, în care ne-am născut, nu-o părăsim. E

treaba popilor cu care religie vreau să se unească și noi nu știm, dar dacă vedem, că între noi vreau să introducă inovație, preotul nostru nu va fi“.

2. Călățele; 3. Mănăsturul românesc; 4. Mărgău; 5. Ciula; 6. Mofoșig; 7. Secuieu; 8. Morlaca; 9. Nadășul român; 10. Panic; 11. Someșul cald; 12. Someșul rece; 13. Mierța; 14. Stabor.

Acestea acceptă în toate răspunsul de sub no. 1.

15. Agârbiciu: Noi vrem să rămânem în vechea noastră lege, după voința noastră, să fim uniți acolo unde am fost până acum, fiindcă noi n'am avut nici o tulburare până acum în religia noastră.

16. Fildul de jos; 17. Fildul de mijloc; 18. Fildul de sus; 19. Tottelec; 20. Lapuu; 21. Cubleșul român; 22. Dâncu; 23. Aghireș; 24. Berind; 25. Nireș (Mesteacani); 26. Șomtelec (Conești); 27. Topa deșartă; 28. Sân Mihail; 29. Topa-Sân-Craiu; 30. Sumurduc; 31. „Tiburcz“ (dispărut, pustă în hotarul Chintăului) 32. „Kölesmezö“; (vecin cu Buda veche) 33. Țeud; 34. Rastolt; 35. Bercea; 36. Cuteius; 37. „Varallya (Bologa); 38. Sebeșul mare; 39. Hodiș; 40. Tic; 41. Stolna;

Toți răspund, și-și dau votul în toate la fel, ca cel de sub no. 15.

Răspunsurile preoților români și ale credincioșilor din satele scrise la întrebările noastre, puse conform poruncii Excelenței Voastre, s'au dat în fața noastră și noi le-am scris Ex. voastre, conform cu oficiul și datoria noastră.

Gilău, 10 Februarie 1699.

Al Măriilor Voastre supuși servitori:
Keczeli György Sombori László

(Traducere după originalul unguresc, din *Arhiva Statului ungar*, din Budapesta, secția guvernului transilvan, no. 152/1699. Copia ung. mi-a fost comunicată de dl. profesor dela Universitatea

din București Lazar Iacob, căruia îi mulțumesc și în acest loc pentru deosebita sa bunăvoință).

*

Din acest raport oficial se pot preciza următoarele fapte:

1. Toți credincioșii români din 41 sate sunt contra Unirii cu Roma, ei vreau să rămână și mai departe în legea lor strămoșească.

2. Din 23 de preoți înșirați cu numele și satele lor, numai 5 se declară pentru noua lege a vlădicului Atanasie (cei sub nr. 15, 20 și 21-23), ceilalți 19 spun, că păstrează legea în care s'au născut. Unii însă spun că au fost uniți cu preoții unguri-calvini (cei sub nr. 2-4), dela care n'au avut nici o conturare. (Vezi în privința influenței calvinismului în biserica românească cele spuse de mine în „*Renașterea*“, 1947 nr. 20—23).

3. Protopopul Mihail din Calata declară, că a văzut actul de aderare la unire cu Roma a celor 35 de protopopi iscăliți (din 7 Oct. 1698). El spune aceasta după 3—4 luni dela data actului numit, fără să amintească cu un singur cuvânt că și el l-aș fi scris. Ori, în „*scrisoarea*“ de aderență la unire (din 7 Oct. 1698) între protopopii iscăliți îl găsim și pe Mihail din Calata. (Vezi: Alex. Pop, *Desbinarea în Biserica Românilor din Ardeal*, București, ed. II, 1921, p. 37). Aceasta e încă o nouă dovadă, că actul din 7 Oct. 1698 e falsificat, ca și cel din 5 Sept. 1700, cum am arătat și altă dată.

Se poate că protopopul Mihail se fi aderat pe urmă la unire, deoarece în actul scris de protopopi și preoți la sinodul din Alba-Iulia, în 7 Ianuarie 1701, aflăm și această însemnare: „Eu protopop Mihaiu am venit la ziua săborului și mă țin de săbor și de părintele vlădica“. Nu pune sediul său Calata, dar e mai mult sigur că, el trebuie să fie (cf. Pop, o. c. p. 54).

ȘTEFAN METEȘ

